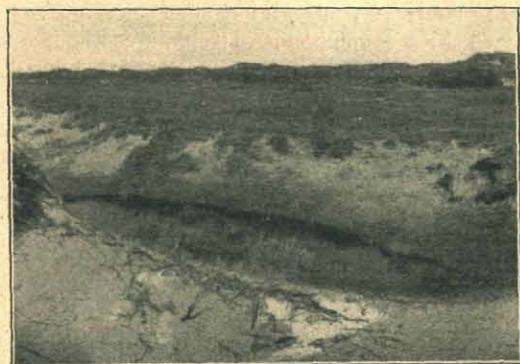

Ook zal menigeen vinden, dat het beschermen van zulke kleine plekjes toch maar lapwerk is zoolang de konijnen niet radicaal uitgeroeid worden. Hier is wel iets van aan, maar in

Herminium-pan na (December 1916) het stuiven.
Overveen. Foto C. S.

ieder geval is deze plek behouden en zullen we maar hopen dat binnen niet al te langen tijd er eens een groot botanisch reservaat gesticht wordt en de zeldzame orchideeën het tot zoolang uithouden. Intusschen is een woord van hulde aan den eigenaar van de Bloemendaalsche duinen hier wel op zijn plaats.

Dan is er goed nieuws van den koraalwortel (*Coralliorhiza innata*). Deze plant werd in 1902 voor het eerst bij Bergen gevonden, naar ik meen in een twintigtal exemplaren. Op 't oogenblik heeft dezelfde persoon, die de plant daar voor het eerst vond, er niet minder dan 140 geteld; een respectabel aantal!

Zoo begint het ook al te gaan met de Kuifhyacint (*Muscari comosum*). Deze groeit

wild in het Rijngebied in Duitschland op wijnbergen en akkers, heeft zich van daaruit uitgebreid tot in Zuid-Limburg en is als adventiefplant gevonden bij Den Haag en in 1912 door mijzelf in 1 exemplaar in de duinen tusschen Vogelenzang en Zandvoort. Voortdurend ontdekte ik nieuwe vindplaatsen in die duinen en nu zijn er in totaal 4 vindplaatsen met ongeveer 15 exemplaren, waarvan er 10 prachtig bloeiden; en het lijkt er wel op, dat de plant zich nog meer zal uitbreiden. Alleen is het jammer dat de plant zoo van de konijnen te lijden heeft, we vinden ze dan ook hoofdzakelijk in omraasterde gedeelten.

Haarlem.

C. SIPKES.

DE TREK IN OCTOBER.

EZE maand is de trekmaand bij uitnemendheid. Gätke's overzicht van de October-beweging is een der klasieke bladzijden uit de

Ornithologische literatuur van de laatste halve eeuw; een, zoo sterk van taal en schilderachtig van uitdrukking, dat men hem wel belicht

heeft van artistieke overdrijving. Hij spreekt van ontelbare zwermen bonte kraaien, die over een front van mijlen breed over en langs het eiland trekken, onafgebroken stroomen van leeuweriken snellen op donkere nachten langs de kusten, het licht van den toren wordt omzwermd door goudhaantjes als door een dichten sneeuwbus. Waar men op 't eiland ook wandelt, overal vliegen wolken van graspiepers en schildvinken op. Bij gunstig weer passeeren onnoemelijke hoeveelheden van Vlaamsche gaaien en ook verschijnen in vrij groot aantal

Herminium-pan voor (voorjaar 1916) het stuiven.
Overveen. Foto C. S.

allerlei zeldzame vogels uit het verre oosten: gorzen, lijsters en boomzangertjes, die in het geheel niet tot de West-Europeesche Ornis behooren. Het eiland wemelt van zanglijsters, vooral in het begin van de maand; later krijgen de merels, koperwieken en kramsvogels de overhand. Spreeuwen trekken over in groote wolken en soms is het eiland des morgens opeens vol van houtsnippen met watersnippen en bokjes. De steltloopers trekken voornamelijk gedurende den nacht: goudplevieren, kieviten, wulpen, ruiters, strandloopertjes. Roofvogels komen daartusschen hun slag slaan: ruigpootbuiszards, slechtvalken, snellekens en torenvalken, meest oude vogels en ook een enkele IJslandsche valk. In het begin van de maand zijn er veel velduilen, later ransuilen. Het meest indrukwekkend zijn de nachtelijke vluchten om en langs den vuurtoren; die bereiken hun hoogste ontwikkeling in de derde Octoberweek.

Leggen wij nu het rapport van Krüss naast Gätke's lofrede, dan valt dat op het eerste gezicht niet mee, doch naar wat ik zelf op Octoberdagen op Texel en Terschelling gezien heb, zou ik zeggen dat Gätke toch meer in overeenstemming met de waarheid is dan Krüss. Ook zou ik wel eens willen weten, naar welk systeem hij heeft waargenomen. Is hij den heelen dag in 't veld geweest en heeft hij betrouwbare medewerkers gehad? Om zulke waarnemingen te doen moet men eerst eens uitmaken op welke plaats het meest te zien is en dan moet men die post ook den heelen dag betrekken. Dat kan dan zijn een punt van aankomst, zooals de slikken achter de Eendracht op Texel; of geregelde voeder- en drinkplaatsen, zooals de Dellewal op Terschelling; of rust- en schuilplaatsen, zooals het hooge helmgras op de oude Oostpunt van Rottum; en die localiteit dient dan in het verslag vermeld te worden. Het vereischt ook veel wakkerheid en opmerkingsgave, om, terwijl men rondloopt in de strandweide, te zien wat er voor den voet opvliegt, tegelijk toch ook te letten op wat er hoog in de lucht overzwermt. Ook hier laat Krüss ons in den steek en zijn verslagen vereischen dan ook nog heel wat aanvulling, uitbreiding en toelichting eer ze grondslagen zouden kunnen leveren voor het opstellen van een theorie van den vogeltrek. Gätke's samenvatting is het resultaat van persoonlijke waarnemingen over een tijdperk van meer dan een halve eeuw en geeft werkelijk het meest getrouwe beeld.

Indien wij nu bij Krüss zoeken naar de groote getallen dan worden wij wel wat teleurgesteld. Voor den vinkentrek vermeldt hij 150—200 stuks op 1 October, evenveel op den tweeden, 75 op den vierden, 200 op den zesden, de volgende dagen steeds minder, op den 14den zelfs slechts 75, den 23den een dozijntje. Het aantal der keepen houdt daarmee gelijken tred, maar stijgt nooit boven de honderd.

Iets beter gaat het met de spreeuwen. Weliswaar worden er op den tweeden van de maand slechts 2 gezien, maar den vierden trekken er honderd, den elfden bij bedekte lucht en vrij sterken Zuid-Oostenwind tusschen achten en tienden voormiddags omstreeks 3000 in bolvormige troepen. Dat gaat ook zoo den volgenden dag, maar dan wordt het alweer minder. Den 19den komen er 200, den 21sten een paar duizend, den 23sten honderden, den volgenden dag ook en de daaropvolgende dagen een dozijn, 20; ± 400 ; 20; honderden; honderden.

De bonte kraaien komen den eersten met een vijftigtal opdagen, dan 2; 4; ± 400 ; 120; 200; den 10den eenigen, den 11den duizenden, zoo ook den volgenden dag dan ± 100 , geen ± 200 , dan tot den 23sten geen, maar op den dag ± 300 , den 25sten 400, dan ± 200 ; een paar, ± 600 ; ± 200 en de beide laatste dagen van de maand geen. Het trekt de aandacht dat op den 25sten bij Westenwind de trek even sterk was als den 26sten bij den beroemden Z. O. wind.

Goede leeuwerikdagen waren de 20ste, toen er duizenden over zee trokken, op de volgenden dagen slechts dozijnen, op den 28sten 60, den volgenden dag sterke trek, en daarmee uit.

De kauwtjes en roeken trekken, zooals te verwachten was, tegelijk met de bonte kraaien, de eerste hebben ook op den 12den hun besten dag, de roeken eerst later. Van de kleine zangvogeltjes zijn de graspiepers en roodborstjes het talrijkst, die komen telkens voor den dag met troepen van 75—100. Goudhaantjes munten niet bijzonder uit en Vlaamsche gaaien worden

in het geheel niet vermeld, daaruit blijkt wel, dat voor deze vogelsoorten October 1913 niet gunstig is geweest. Ook in het rapport voor 1912 komt de Vlaamsche gaai niet voor; een onregelmatig heer.

De verschillende lijstersoorten vertoonen zich gedurende de heele maand, in 't eerst meest de zanglijster, later de andere soorten, maar slechts op enkele dagen bij honderden. Met snippen is het heelemaal maar dunnetjes, meestal maar enkele alleen op den 24sten, nog al bij wind W.N.W.—W. komen een tiental houtsnippen.

Van roofvogels en uilen krijgen we in 't begin van de maand telkens een of twee torenvalken, sperwers en ransuilen, den zesden ook een snelleken, den 13den een buizerd, maar anders niet bijzonders.

Trouwens van al de zeldzame vogels, waarover Gätke het heeft, is er in October 1913 niet één waargenomen, alleen de Alpenleenwerik komt telkens aanzetten, den 28sten zelfs bij tien tegelijk. Op zee komen ook af en toe zwanen, het eerst op den drie en twintigsten een tweetal; op den 28sten nog eens acht en op dien dag komen ook drie drieteenige zeemeewtjes.

Als een bijzonderheid, waar ook Gätke melding van maakt, nog het feit dat den 3den Oct. in volle zee een schildvink werd waargenomen, die herhaaldelijk op de golven neerstreek en daarna weer opvloog. Het was windstil weer.

Intusschen wensch ik u voor October 1917 van harte een drukker en rijker trek toe dan die van 1913.

JAC. P. TH.

ANTHOCYAAANVORMING NA VERWONDING. ¹⁾

IN den herfst heeft de natuur weer een geheel ander aanzicht gekregen; de planten, nog kort te voren ons verbazende met een rijkdom van bloemen, hebben in plaats daarvan vruchten, en strooien hun zaden uit, — vele dieren maken zich gereed, om den komenden winter ongehinderd te kunnen doorstaan, 't zij door zich te verbergen en een winterslaap te houden, 't zij door zachtere streken op te zoeken. Maar de donzige zaden der wilgenroosjes, de druk-doende eekhoorns, de luid-krijschend overtrekkende vogeltroepen vallen slechts op aan een enkelen nauwkeurig waarnemenden wandelaar. Niet door deze verschijnselen echter roept ieder, die buiten komt, over de pracht van den herfst — voor den wandelaar in 't algemeen is de oorzaak van zijne ontroering: het optreden van de zoogenaamde »herfstkleuren«. Geen wonder ook — wat toont ons de Natuur eene imposante kleurenpracht! Wanneer de dalende zon de laatste stralen werpt over 't gelend beukenbosch, dan schijnt het, of de schoone gladde stammen bronzen pilaren zijn, die gewelven dragen van glinsterend goud. Dan schittert de eenzame steeneik als een vlammeende toorts.

Maar 't is een schittering voor 't laatst; weldra zullen de schoone blaren naar beneden dwarrelen, wanneer de najaarswind met forsche streken door de toppen vaart. En de boomen zullen blijven staan, naakt, kaal en schijnbaar dood.

In onze streken keert dit verschijnsel, het verkleuren en afvallen van het blad ieder jaar weer, en steeds bij 't naderen van den winter. Men zal dan ook licht geneigd zijn, verband te zoeken tusschen de seizoensverandering en deze eigenaardige verkleuringen. Treden deze verschijnselen dan nooit in andere tijden van 't jaar op; of ziet men dat b.v. ook al wel in den voorzomer?

¹⁾ De preparaten en objecten, waarvan in dit stukje sprake is, kunnen sommigen zich misschien nog herinneren van de in 1916 gehouden »Herfsttentoonstellingen« der afdelingen Den Haag en Apeldoorn van de Ned. Natuurhist. Vereeniging, waar ze door den heer H. R. Hoogenraad en mij onder den titel »Herfstkleuren« waren geëxposeerd.